

אפילוג: שילוב זהויות

טובה מהכני-בלקין* ואיילה פרץ בן חיים*

לאורך חייהם ישראלים יוצאי אתיופיה מנווטים בין הזהות האתיופית לבין זהותם הישראלית. המלחמה שפרצה בשבעה באוקטובר מיצבה את הישראלים יוצאי אתיופיה, כמו את יתר אזרחי ישראל, כישראלים יותר, אך למרות זאת הם עדיין מדגישים את הזהות האתיופית שלהם באמצעות סממנים תרבותיים ייחודיים שלהם. לדוגמה, בבית ספר תיכון בבית שמש נתבקשו התלמידים ללמוד על חלל צה"ל מהמלחמה ולהכין מיצג המספר את סיפור חייו ומותו. בטקס הסיום נוכחנו לראות כי תלמידים ישראלים יוצאי אתיופיה בחרו באופן מובהק ללמוד על חללים יוצאי אתיופיה. יתרה מכך, כפי שניתן לראות בתמונה המצורפת, חלקם הוסיפו במיצג את דגל אתיופיה לצד דגל ישראל, ויצרו ביטוי תרבותי ייחודי למגוון חוויותיהם.

בכך ביקשו התלמידים להנכיח את ייצוגם של חיילים יוצאי אתיופיה בתוך הנרטיב הלאומי הישראלי. בחירתם להנציח חללים מרקע אתני זהה לשלהם פועלת בשני מישורים. במישור הראשון הם יוצרים ייצוג חזותי של החללים מתוך קהילת יוצאי אתיופיה, ובכך תורמים להנצחת זכרם ולשמירה על מורשתם. במישור השני הם מנהלים דיאלוג עם החברה הישראלית הרחבה בנוגע לנראות ולהכרה של חוויות הקהילה שלהם. באמצעות הנצחת חללים יוצאי אתיופיה התלמידים מאתגרים את הנרטיב ההיסטורי הדומיננטי הישראלי, ומבקשים להביא להכרה רחבה יותר בדבר גבורתם של חיילים יוצאי אתיופיה. ההנצחה של הגיבורים הנופלים אינה רק מעשה של זיכרון, אלא גם הצהרה על תרומתם הרבה למדינת ישראל. זהו אישור לכך שהנרטיב של יוצאי אתיופיה הוא חלק בלתי נפרד מהמארג ההיסטורי והזיכרון הקולקטיבי של מדינת ישראל.

הצבת דגל אתיופיה לצד דגל ישראל מסמלת את המרכיבים השונים בזהותם של ישראלים יוצאי אתיופיה. לתפיסת התלמידים החללים נפלו כגיבורים בהגנה על מדינת ישראל, אך הם עדיין מדגישים את המורשת התרבותית שלהם כאתיופים. הסיטואציה הזאת ממחישה את ההמשגה של נבדלות מרצון, מכיוון שהתלמידים בחרו מרצון להתייחד עם זכרם של חללים יוצאי אתיופיה. שתי הזהויות שזורות זו בזו, והתלמידים לא התכחשו לאף אחת מהן, אלא בחרו להציג את הזהות הישראלית לצד הזהות האתיופית. כפי שצינו במאמר, הנבדלות מהחברה הישראלית הכללית נעשית מתוך רצון לשמר ולהנכיח את הזהות האתיופית. בחירה זו מאפשרת לישראלים יוצאי אתיופיה לבטא בפומבי גאווה במורשת האתיופית שלהם, אך גם את תרומתם לחברה הישראלית, באופן שמחזק את הקשרים הפנימיים וממצב אותם במקום חדש בחברה הישראלית הרחבה.

היבט נוסף נוגע למיצוב מחדש של חיילים יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית. כצעירים הם לעיתים רבות נתפסים כ"מסוכנים" בשכונות מגוריהם, כאלו שתושבי השכונה נרתעים מהם. אך כעת אותם צעירים נלחמים עבור החברה הישראלית כולה. השירות הצבאי מהווה עבורם פלטפורמה לניעות חברתית באמצעות תפקידי פיקוד וגם לחיבור משמעותי יותר לזהותם הישראלית. זאת ועוד, הם מהווים דמות מודל עבור בני נוער וצעירים

*טובה מהכני-בלקין, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בן גוריון.

*איילה פרץ בן חיים, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בן גוריון.

יוצאי אתיופיה. סיפורי הגבורה של צעירים יוצאי אתיופיה בשדה הקרב הפכו למעוררי השראה ולמודל לחיקוי עבור רבים שרוצים ללכת בעקבותם.

המלחמה שמה זרקור על השתתפותם הפעילה של צעירים וצעירות יוצאי אתיופיה בתפקידי פיקוד. אנו צופות כי מגמה זו תתרחב וכי ישראלים יוצאי אתיופיה ישתלבו בדרגים גבוהים יותר ואף יהיו חלק ממקבלי ההחלטות. כמו כן, שירותם הצבאי המשותף של יוצאי אתיופיה עם ישראלים אחרים תרם רבות לשינוי בתפיסת החברה הישראלית כלפיהם. סיפורי גבורה של לוחמים ומפקדים יוצאי אתיופיה, כמו זה של סגן טשאגר טוואבה,¹ הפכו אותם לגיבורים לא רק בקהילתם, אלא לגיבורים לאומיים. זאת ועוד, החיילים שנלחמים לצידם רואים בישראלים יוצאי אתיופיה חלק בלתי נפרד מהחברה הישראלית ושותפים מלאים לערכיה. שינויים אלו מנבאים תהליך חברתי שבו ישראלים יוצאי אתיופיה לא ייתפסו עוד כאחרים, אלא כפרטים השייכים לחברה הישראלית.

בזמן המלחמה התושבים הישראלים חשופים לאיומים ביטחוניים שונים, אך ישנן קבוצות בחברה הישראלים המצויות במצב של חשיפה מוגברת. ישראלים יוצאי אתיופיה נמצאים במצב של סיכון מוגדל מכיוון שרבים מהם עדיין מתגוררים במרחבים עירוניים, בשכונות מתפוררות הנמצאות בטווח פגיעת הטילים ואשר אין בהן חדרי מיגון ראויים.

בשל המצב הביטחוני שלאחר שבעה באוקטובר פונו תושבים רבים מבתיהם, לרבות תושבי ערים שבהן ריכוז גדול של ישראלים יוצאי אתיופיה דוגמת אשקלון ועדרות. אנו רואות אפשרות לשינוי בתפיסת העירוניות בקרב ישראלים יוצאי אתיופיה ומעבר ליישובים כפריים, צפופים פחות ובטוחים יותר מבחינה ביטחונית. מעבר לכך השתלבות ביישובים כפריים תוכל לשפר באופן ניכר את איכות חייהם. החיים בקהילות כפריות קטנות ותומכות יכולים לספק תחושת שייכות וקהילתיות, יאפשרו להם ניעות חברתית ויפתחו בפניהם אפשרות לרכישת הון תרבותי בחברה הישראלית והזדמנויות כלכליות חדשות.

צילום: איילה פרץ בן-חיים, בית שמש, 13.2.24

1 מלכאי, ר' (2024, 13 בפברואר). עבור חיילי דור הניצחון, טשאגר הוא "המפקד" ולא "האתיופי". הארץ.
https://www.haaretz.co.il/opinions/2024-02-13/ty-article-opinion/.premium/0000018d-a2fa-d42f-adcd-ebfa2c760000?utm_source=Web_Share&utm_medium=Whatsapp&utm_campaign=Share